

Naslov originala
THE 33 STRATEGIES OF WAR
Robert Greene

Copyright © Robert Greene
Copyright © 2017 ovog izdanja Kontrast izdavaštvo

Za izdavača
Vladimir Manigoda

Urednik
Danilo Lučić

Prevod
Mirko Bižić

Lektura i korektura
Blum

Grafičko oblikovanje
Milica Stefanović

Štampa
Kontrast štampa

Tiraž
500

Izdavač
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
imejl: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo
www.glif.rs

33 STRATEGIJE *ratovanja*

**ROBERT
GRIN**

KONTRAST

Deo I

.....

SAMOUSMERENO RATOVANJE

Rat, ili bilo koja vrsta konflikta, vodi se i dobija putem strategije. Vaš um je polazna tačka svakog rata i svake strategije. Um koji lako preplave emocije, koji je ukorenjen u prošlosti umesto u sadašnjosti, koji ne može da pojmi svet trezveno i brzo, stvaraće strategije koje će uvek mašiti metu.

Da bi postali pravi stratezi, morate preduzeti tri koraka. Prvo, morate postati svesni slabosti i bolećivosti koje mogu da obuzmu um, oslabljujući njegove strategijske moći. Drugo, objavite rat sami sebi kako biste se naterali da krenete napred. Treće, vodite surovu i neprestanu borbu protiv unutrašnjih neprijatelja primenom određenih strategija.

Sledeća četiri poglavlja su osmišljena kako biste postali svesni nereda koji verovatno cveta u vašem umu upravo sada, i da vas naoružaju specifičnim strategijama kojima ćete ih eliminisati.

1.

OBJAVI RAT SVOJIM NEPRIJATELJIMA STRATEGIJA POLARITETA

Život je beskrajna borba i sukob, i ne možete se efikasno boriti ukoliko niste u stanju da identifikujete svoje neprijatelje. Ljudi su suptilni i dvosmisleni, prikrivaju svoje namere, pretvaraju se da su na vašoj strani. Treba vam jasnoća. Naučite da isterate svoje neprijatelje na videlo, da ih uočite po znacima i obrascima kojima otkrivaju neprijateljstvo. Onda, jednom kada ih imate na vidiku, objavite im rat u sebi. Kao što suprotni polovi magneta stvaraju pokret, vaši neprijatelji – vaši suparnici – mogu vas usmeriti i doprineti tome da pronađete svoju svrhu. Tako i ljudi koji vam stoje na putu, koji reprezentuju ono za čim vi žudite, ljudi protiv kojih ste – izvor su energije. Ne budite naivni: sa nekim neprijateljima nema kompromisa, nema neutralnosti.

Razlika između člana i saradnika nije samo negativni društveni faktor, samo zato što je takva opozicija često jedino sredstvo kojim vaš život može biti podnošljiv kada radite sa nepodnošljivim ljudima. Da nemamo moć i prava da se pobunimo protiv tiranije, arbitrarности, ćudljivosti, neaktičnosti, ne bismo mogli da podnesemo da imamo bilo kakav odnos sa ljudima zbog čijih karaktera trpimo. Osećali bismo se prinuđenim da povlačimo očajničke poteze – a oni bi, zaista, okončali odnos, ali ne obavezno konfliktom. Ne samo zbog činjenice da se opresija pojačava ako je trpimo mirno i bez protesta, nego zato što protivljenje nama daje unutrašnje zadovoljstvo, odušak. Naše protivljenje čini da se osećamo da nismo u potpunosti samo žrtve okolnosti.

DŽORDŽ SIMEL,
1858–1918.

Ključ ratovanja: Živimo u vremenu u kojem su ljudi retko kada direktno neprijateljski nastrojeni. Pravila vođenja borbe – društvene, političke, vojne – izmenila su se, kao i način na koji percipiramo neprijatelja. Iako je svet kompetitivniji nego ikada, otvorena agresija se ne preporučuje, tako da su ljudi naučili kako da se pritaje, da napadnu nepredviđeno i vešto. Mnogi koriste prijateljstvo kako bi prikrili agresivne porive: oni žele da ti se približe kako bi ti naneli više štete.

Vaš prvi strategijski zadatak jeste da proširite svoj koncept neprijatelja, da u tu grupu uključite i one koji rade protiv vas, koji vam staju na put, čak i neprimetno. Nemojte biti naivna žrtva. Nemojte se stalno povlačiti, reagujući samo na manevre svojih neprijatelja. Naoružajte se obazrivošću, i nikad u potpunosti ne spuštajte gard, čak ni pred prijateljima.

Ljudi su najčešće veoma dobri u prikrićanju svoje netrpeljivosti, ali neretko nesvesno šalju signale koji pokazuju da nije sve onako kako se čini. Poenta nije da sumnjate u sve prijateljske postupke, već da ih opažate. Registrujte svaku promenu u emotivnoj temperaturi: neobičnu prisnost, novu potrebu za razmenom poverljivih stvari, preterano hvaljenje vas nekom trećem, želja za sklapanjem saveza koji imaju više smisla za tu drugu osobu, nego za vas. Veruj svojim instinktima: ako nečije ponašanje izgleda sumnjivo, onda ono verovatno i jeste sumnjivo.

Možete pasivno da čitate znake, ili da aktivno radite na tome da razotkrijete svoje neprijatelje – razgrni travu da isteraš zmije, kao što Kinezi kažu.

Čovek postoji samo onoliko koliko se protivi.

HEGEL,
1770–1831.

Postupite tako da se to može tumačiti na više od jednog načina, da na površini izgleda ljubazno, ali da istovremeno može da ukaže i na blagu hladnoću sa vaše strane, ili da se može protumačiti i kao suptilna uvreda. Prijatelj će se zapitati nad tim, ali će pustiti da to prođe. Pritajeni neprijatelj, sa druge strane, besno će reagovati. Bilo kakva jaka emocija ukazaće vam da nešto ključa ispod površine.

Shvatite: ljudi imaju običaj da budu nejasni i prevrtljivi, zato što je to sigurnije nego da se otvoreno zalažu za nešto. Čuvajte se ljudi koji se skrivaju iza fasade od nekih maglovitih apstrakcija i nepristrasnosti: niko nije nepristrasan. Oštro upućeno pitanje, mišljenje koncipirano da uvredi – to je ono što će ih naterati da reaguju i zauzmu neku stranu.

Ponekad je vašim potencijalnim neprijateljima bolje pristupiti manje direktno – biti suptilan i popustljiv poput njih. Ako prijatelji ili pristalice za koje sumnjate da imaju skrivene namere predlažu nešto što je suptilno netrpeljivo, ili protivno vašim interesima, složite se s tim, ili se pravite da niste ništa primetili: vaši neprijatelji će uskoro otići još dalje, otkrivajući se sve više. Sada su vam na vidiku i možete da ih napadnete.

Neprijatelja je često teško prepoznati, jer može biti ogroman – kao organizacija ili osoba

skrivena iza neke veoma komplikovane mreže. Zato treba da se ustremite na samo jedan deo grupe – lidera, nekoga ko se bavi odnosima sa javnošću, glavnog člana užeg kruga. Nikada nemojte ciljati na nekog maglovitog, apstraktnog neprijatelja. Teško je emotivno se naterati da se upustite u takvu anemičnu borbu, koja u mnogim slučajevima neprijatelja ostavi i dalje nevidljivim. Personalizujte borbu, oči u oči.

Neprijatelji donose brojne darove. Na primer, motivišu vas i teraju da fokusirate svoja uverenja. Neprijatelji vam takođe nameću standarde po kojima ćete suditi o sebi samima, i lično i društveno; Muhamedu Aliju je trebao Džo Frejzer da bi postao zaista veliki borac. Težak protivnik će izazvati ono najbolje u vama. A što je veći neprijatelj, veća je i vaša nagrada, čak i u porazu. Bolje je izgubiti od nekog vrednog protivnika, nego pregaziti nekog bezopasnog. Pobraćete simpatije i poštovanje, gradeći time podršku za svoju sledeću borbu.

To što vas napadaju znak je da ste dovoljno važni da budete meta. Pažnja treba da vam pričinjava zadovoljstvo i da vam pruža šansu da se dokažete. Liderima je uvek bilo od koristi da imaju neprijatelja pred vratima u teškim vremenima, jer to je skretalo pažnju naroda sa poteškoća. Kada koristite neprijatelja da ujedinite svoje trupe, polarizujte jedne i druge koliko god je moguće: one će se uvek srčanije boriti ukoliko osećaju da ih neko mrzi. Tako da treba da naglašavate ono što razlikuje vas i neprijatelja – jasno povucite liniju između vas.

Pobeda je vaš cilj, a ne pravičnost i balans. Koristite ratnu retoriku kako biste povisili uloge i obodriili im duh.

Ono što vam je potrebno u ratovanju jeste prostor za manevrisanje. U tesnim uglovima vrebata smrt. Sa neprijateljima dolaze i razne opcije. Možete da ih zavadite međusobno, od jednih da napravite prijatelje, čime zapravo napadate ove druge. Bez neprijatelja nećete znati kako i gde da manevrišete, i izgubićete osećaj gde su vam granice, ili koliko daleko možete da idete.

Setite se: uvek postoje ljudi koji su agresivniji, namazaniji, nemilosrdniji od vas, i neizbežno ćete se sresti sa nekima od njih. Osetićete potrebu da se pomirite s njima, ili da napravite kompromis. Zbog nekih ljudi ćete morati da očvrstnete, da shvatite da nema srednjeg puta, da nema nade u primirje. Protivniku je vaša želja za kompromisom oružje koje će upotrebiti protiv vas.

Slika: Zemlja. Neprijatelj je tlo pod vašim nogama. Ima gravitaciju koja vas drži u mestu, snagu otpora. Ukorenite se duboko u zemlju, kako biste dobili čvrstinu i snagu. Bez neprijatelja po kome biste hodali i saplitali se, vi gubite ravnotežu i osećaj za meru.

Autoritet: Ako računate na sigurnost i ne mislite na opasnost, ako ne znate onoliko koliko je potrebno kako biste bili na oprezu kad neprijatelj stigne, to se zove gnežđenje vrapca na šatoru, plivanje ribe u kotlu – nećete izdržati nijedan dan.

– Čuko Lian (181–234)

2.

NE BORITE SE U POSLEDNJEM RATU GERILSKO RATOVANJE MISAONIM STRATEGIJAMA

Ono što vas najčešće vuče nadole i čini vas mizernim jeste prošlost, u obliku bespotrebne povezanosti, ponavljanja otrcanih formula i sećanja na stare pobeđe i poraze. Morate svesno povesti rat protiv prošlosti i naterati se da reagujete u sadašnjem trenutku. Budite nemilosrdni prema sebi; ne ponavljajte stare izrabljene metode. Ponekad se morate naterati da zadate udarac u novim pravcima, čak i kada oni podrazumevaju rizik. Ono što možete izgubiti je komfor i sigurnost, ali ćete dobiti nepredvidivost, što će vaše neprijatelje zbuniti i lišiti ih pretpostavke šta ćete uraditi. Povedite gerilski rat protiv svog uma, ukidajući sve statične linije odbrane – sve učinite fluidnim i pokretnim.

Ključ ratovanja: Kada god osetite da vam se misli vrzmaju oko nekog određenog subjekta ili ideje – opsesije ili ostrašćenosti – momentalno to eliminišite. Skrenite sebi pažnju nečim drugim. Kao dete, nađite nešto drugo što će vas obuzeti, nešto što je vredno koncentracije i pažnje. Ne trošite vreme na stvari koje ne možete da promenite ili na koje ne možete da utičete. Samo nastavite dalje.

Upijte duh vremena. Prilagodite se duhu vremena. Razvijanje čula za trendove koji tek treba da se pomole. To zahteva rad i učenje, kao i fleksibilnost kojom ćete se adaptirati na te trendove. Kako starite, najbolje je da periodično menjate svoj stil. Time što se adaptirate, izbeći ćete zamke svojih prethodnih ratova. Baš kada ljudi oseće da vas poznaju, vi se izmenite.

Promenite kurs. Ponekad morate da se trgnete, da se oslobodite stiska prošlosti. Ovo se može dogoditi tako što ćete promeniti svoj kurs, radeći upravo suprotno od onoga što biste normalno uradili u bilo kojoj datoj situaciji. Upravo kada um mora da se nosi sa novom stvarnošću, on odjednom oživi.

Razmišljajte o svom umu kao o vojsci. Vojске moraju da se prilagode složenosti i haosu modernih ratova, tako što će postati fluidnije i pokretljivije. Krajnji oblik ove evolucije je gerilsko ratovanje, koje koristi kaos za stvaranje nereda i nepredvidljivost kao strategiju. Gerilska vojska se nikad ne zaustavlja da brani određeno mesto ili grad; ona pobeđuje tako što se uvek kreće, uvek je za jedan korak ispred.

Znati da je neko u određenom stanju je već proces oslobađanja; ali čovek koji nije svestan svog stanja, svoje borbe, pokušava da bude nešto što on nije, što postaje navika. Onda, imajmo na umu da treba da ispitamo šta jeste, da osmotrimo i da budemo potpuno svesni onoga što je aktuelno, bez zadržske, i da ne moramo to da interpretiramo. Potrebno je biti veoma mudar čovek, imati veoma gipko srce, da bi bili svesni i da bi ga pratili; jer je u konstantnom pokretu, konstantno se menja, i ako je um zatvoren za veru, za znanje, prestaje da traga. Ono što jeste, nije statično, sigurno – stalno se kreće, kao što ćete i primetiti ako pažljivo posmatrate. Da biste pratili taj put, potreban vam je hitar um i gipko srce – koji ne mogu biti takvi ako je um statičan, fiksiran na ubeđenje, na identifikaciju; a um i srce koji su suvi ne mogu lako i hitro da prate ono što jeste.

KRIŠNA MURTI,
1895–1986.

*Moja politika je da
nemam politiku.*

ABRAHAM
LINKOLN,
1809–1865.

*Ako stavite praznu
tikvu na vodu, ona
će se okrenuti na
jednu stranu. Koliko
god se trudili, neće
ostati najjednom
mestu. Um onoga ko
je dostigao vrhunac
neće se zadržavati, ni
na sekund. On je kao
prazna tikva na vodi
koju neko gura po
njoj.*

TAKUNA, JAPAN
1573–1645.

Ako ne poštujuete nikakav obrazac, vi neprijatelju uskraćujete metu.

To je model vašeg novog razmišljanja. Ni jednu taktiku nemojte rigidno primenjivati. Napadajte probleme iz novih uglova, adaptirajući se na okruženje i na ono što imate na raspolaganju. Time što ste stalno u pokretu, uskraćujete neprijatelju cilj.

Slika: Voda. Adaptira svoj oblik kad god se kreće u potoku, gura kamenje pred sobom, ublažava oštre ivice, nikada ne staje, nikad nije ista. Što se brže kreće, čistija je.

Autoritet: Neki od naših generala su omanuli zato što su sve radili po pravilima. Znali su šta je Frederik uradio na jednom mestu, a Napoleon na drugom. Uvek su mislili o tome šta bi Napoleon uradio... Ja ne potcenjujem vrednost vojnog znanja, ali ako ljudi ropski ostaju privrženi pravilima, neće uspeti. ... Rat je progresivan.

– *Julisiz Simpson Grant* (1822–1885)

3.

TOKOM BURNIH PERIODA NE GUBITE PRISEBNOST

STRATEGIJA PROTIVTEŽE

Usled napetosti tokom okršaja, um ima običaj da izgubi svoju ravnotežu. Sukobljavamo se sa previše stvari u isto vreme – kao što su neočekivani zastoji, sumnje i kritike od strane naših saveznika. Postoji opasnost od emotivnih odgovora, od suočavanja sa strahom, depresijom ili frustracijom. Od suštinske je važnosti da se sačuva zdrav razum, da se održe mentalne snage po svaku cenu. Morate aktivno da se oduprete emotivnoj sili momenta – da ostanete odlučni, samouvereni i agresivni, bez obzira na to što vas je snašlo. Očvrsnite um time što ćete ga suočiti sa nedaćama. Naučite da se izopštite iz haosa bojnog polja. Pustite da drugi gube glave; vaša prisebnost će vas osloboditi njihovog uticaja i pomoći će vam da ostanete na svom putu.

Osnovni kvalitet
glavnokomandujućeg
jeste da ima hladnu
glavu koja ispravno
sagledava stvari, a
nikada se ne usija,
koja nikad ne doz-
voljava da bude om-
etena, ili intoksinira-
na dobrim ili lošim
vestima. Sukcesivne,
simultane senzacije
koje dobija tokom
dana moraju biti
klasifikovane, i mora-
ju biti na pravim
mestima, zato što su
zdrav razum i rezo-
novanje posledica
poređenja velikog
broja senzacija koje
se sve preispituju.

Određeni ljudi,
zbog svojih moralnih
i psihičkih kar-
akteristika, prave
mentalne slike od
svega: koliko god
da je nešto uzbud-
ljivo, njihova volja,
njihova hrabrost i svi
kvaliteti koje posedu-
ju, oni jednostavno
nisu predodređeni da
upravljaju velikim
vojnim operacijama.

NAPOLEON
BONAPARTA,
1769–1821.

Ključ ratovanja: Mi ljudi smatramo da smo racionalna stvorenja. Zamišljamo da ono što nas razdvaja od životinja jeste sposobnost da mislimo i rasuđujemo. Ali to je samo delimično tačno: ono po čemu se podjednako razlikujemo od životinja jeste naša sposobnost da se smejemo, plaćemo, da osećamo najrazličitije emocije.

U zabludi smo da našu racionalnost održava rutina svakodnevice, što nam pomaže da stvaramo rutinu svakodnevice, što nam pomaže da stvaramo držimo naizgled pod našom kontrolom. Ali kada se bilo ko od nas nađe u problematičnoj situaciji, naša racionalnost nestaje; na pritisak reagujemo tako što postajemo plašljivi, nestrpljivi, zbunjeni.

Shvatite: vaš um je slabiji od vaših emocija. Ali ovih slabosti postajete svesni tek u nepovoljnim situacijama – upravo onda kada vam treba snaga. Ono što nam najbolje omogućava da se izborimo sa vatrom na bojnopolju nije ni dodatno znanje, ni dodatni intelekt. Ono što vaš um čini jačim i sposobnijim za kontrolu vaših emocija, jesu disciplina i izdržljivost.

Niko ne može da vas nauči ovim sposobnostima; ne možete ih naučiti tako što ćete čitati o njima. Kao i bilo koja disciplina, i do ove dolazimo vežbanjem, iskustvom, čak i malim stradanjima. Razmišljajte o ovim idejama kao o vežbama, kao o načinima da ojačate svoj um; razmišljajte o njima kao o protivteži moćnim silama emocija.

Preпустite se konfliktu. Bolje je suočiti se sa svojim strahovima i pustiti ih da izbiju

na površinu, nego ih ignorisati, potiskivati ih. Strah je najdestruktivnija emocija za prisebnost duha; ona se hrani nepoznatim, što dovodi do toga da naša mašta podivlja. Namernim stavljanjem sebe u situacije u kojima morate da se suočite sa strahom, vi se upoznajete sa njim, i vaša anksioznost postaje manje akutna. Osećaj prevazilaženja duboko ukorenjenog straha zauzvrat vam pruža samopouzdanje i prisebnost. Što je više konflikata i teških situacija s kojima se suočavate, to će vaš um biti spremniji za bojno polje.

Oslonite se na sebe. Ne postoji ništa gore nego da budete zavisni od drugih ljudi. Zavisnost vas čini podložnim raznim emocijama – izdaji, razočaranjima, frustraciji – koje će poremetiti vašu mentalnu ravnotežu.

Veoma je važno da možete da se oslonite na sebe. Da biste postali manje zavisni od drugih i od takozvanih eksperata, morate da proširite svoj repertoar sposobnosti. I morate više da verujete svojim sudovima. Shvatite: mi imamo običaj da precenimo sposobnosti drugih ljudi, a da potcenjujemo svoje. Ovo se mora nadoknaditi time što ćemo verovati više sebi, a manje drugima.

Naravno, važno je znati da to što ste u stanju da se oslonite na sebe ne znači da treba da se opterećujete beznačajnim detaljima. Morate da naučite kako da razdvojite sitnice koje je najbolje prepustiti drugima od velikih stvari koje zahtevaju vašu pažnju.

Rado istrpите budale. Ne možete biti svugde i boriti se protiv svakoga. Vaše vreme

Postojala je lisica koja nikada nije videla lava. Ali jednog dana, sreća se licem u lice sa jednom od ovih zveri. Tom prilikom se toliko uplašila da je mislila da će umreti od straha. Opet ga je susrela, ali ovaj put nije bila toliko uplašena kao prvog puta. Ali kada ga je treći put videla, zapravo je skupila hrabrost da mu pride i da počne s njim da priča. Ova basna pokazuje kako nešto što poznajemo ubija strah.

BASNE,
EZOP, VI VEK P. N. E.

Jednom prilikom u građanskom ratu, Cezar se sapleo dok se iskrcaavao i pao na lice. Svojim talentom za improvizaciju, raširio je ruke i zagrljio tlo, kao simbol pokoravanja zemlje. Brzim promišljanjem, preokrenuo je strašno znamenje propasti u veliku pobjedu.

CICERON:
ŽIVOTNE PRIČE
VELIKIH RIMSKIH
POLITIČARA,
ANTONI EVERIT,
2001.

i energija su ograničeni, i morate naučiti kako da ih sačuvate. Iscrpljenost i frustracija mogu da vam unište prisebnost. Svet je pun budala – ljudi koji ne mogu da dočekaju da vide rezultate koji se menjaju kako vetar duva, koji ne vide dalje od svojih noseva. Kada morate da saradujete sa budalama, nemojte da im se suprotstavljate. Umesto toga, razmišljajte o njima kao da su deca, ili kućni ljubimci, nisu dovoljno bitni da utiču na vašu mentalnu stabilnost.

Odstranite osećanje panike tako što ćete se fokusirati na manje zadatke. Kada nas okolnosti zaplaše, naša mašta preuzima stvari i puni nam glavu beskrajnom nervozom. Morate da preuzmete kontrolu nad njom, što je lakše reći nego učiniti. Često najbolji način da se umirite i povratite kontrolu jeste da naterate sebe da se koncentrišete na nešto relativno jednostavno – opuštajući ritual, repetitivni zadatak u kome ste dobri. Time stvarate staloznost koju prirodno imate kada vaš um obuzme neki problem. U fokusiranom umu nema mesta za nervozu, ili za efekte preterano aktivne mašte.

Ohrabrite se. Zastrasivanje će uvek biti pretnja vašoj prisebnosti. I teško je boriti se s tim osećanjem.

Rešenje kako da ostanete neustrašivi jeste da ubedite sami sebe da je osoba sa kojom se susrećete samo smrtnik, nimalo drugačiji od vas. Gledaj u čoveka, ne u mit. Svođenje čoveka na njegovu pravu meru je ono što će vam pomoći da održite mentalnu ravnotežu.

Razvijte svoj *Fingerspitzengefühl* (osećaj na vrhovima prstiju, tj. njih za određene stvari). Prisutnost duha zavisi samo od sposobnosti vašeg uma da vam pritekne u pomoć u teškim situacijama, ali i od brzine kojom to čini. „Brzina” ovde znači brzinski odgovoriti na okolnosti, i donositi odluke brzinom munje. Ova moć se često smatra i oblikom intuicije, ono što Nemci zovu *Fingerspitzengefühl*.

Neke stvari vam mogu pomoći da brže reagujete i mogu izvući iz vas taj intuitivni osećaj koji životinje poseduju. Dobro poznavanje terena omogućiće vam da brže od neprijatelja procesuirate informacije, što je ogromna prednost. Kada osetite kakav je duh među vašim ljudima i kakav je materijal, kada se zadubite u te stvari, a ne posmatrate ih samo spolja – to će vam sve pomoći da posmatrate stvari na drugačiji način, manje svesno i usiljeno, a više nesvesno i intuitivno. Istrenirajte svoj um da donosi odluke brzinom munje, verujući svom osećaju na vrhovima prstiju.

Na kraju, nemojte o prisutnosti duha razmišljati kao o kvalitetu korisnom samo tokom teškog perioda, nešto što ćete po potrebi samo uključivati i isključivati. Negujte ga kao stvar koju ćete svakodnevno upotrebljavati. Što ste bolji u ratnim igrama, to će više vaš ratnički um raditi za vas u svakodnevnom životu. Kada kriza bude stigla, vaš um će već biti smiren i spreman. Jednom kada prisutnost duha postane navika, više vas nikada neće napustiti.

Slika: Vetar. Nalet neočekivanih događaja, sumnji i kritika onih koji vas okružuju, jesu kao oštar vetar na moru. Može doći iz bilo kog pravca i nigde ne možete uteći od njega, ne možete predvideti kada će i iz kog pravca udariti. Menjanje pravca sa svakim naletom vetra će vas odbaciti još dalje na more. Dobri kormilari ne troše vreme brinući se o stvarima koje ne mogu da kontrolišu. Oni se koncentrišu na sebe, na veštinu i mirnoću svojih ruku, na kurs koji su zacrtali i na odlučnost da stignu do luke, bez obzira na sve.

Autoritet: Veliki deo smelosti potiče od stvari koje smo već radili.

– *Ralf Valdo Emerson (1803–1882)*